

и творческое бытие, он исходит «из положения, что первичным является внутреннее противоречие Слово - человечество» [4, 34]: «Конфликт Слова является безысходным Слово преобразуется в язык, язык - в природу и собственно человека, и эта ситуация может только возобновляться, но решить конфликт собственными ресурсами она не в состоянии» [4, 18]. Сущностью конфликта Слова, по мнению В. В. Федорова является «противостояние Слова - человечества - языку - народу; языка-народа - собственно человеку и природе (воплощенному человеку). «Автор является субъектом языкового бытия. Висказываясь, он обретает опыт народного бытия как кризисного» [5, 178].

«Катастрофические последствия проявляют себя и в наличной действительности говорящего: восстановление мира как сферы бытия народа в его истинной форме означает отрицание существования природной (жизненной) действительности как необходимой иноформы бытия народа, что совершается в катастрофической форме и может быть принято как простое уничтожение природы и жизни [5, 179-182].

ЛИТЕРАТУРА

1. Регель. Сочинения. - М., 1938. - Т. XII. Лекции по эстетике. - С. 208-221.
2. Аникст. Теория драмы от Гегеля до Маркса. - М.: Наука, 1983.
3. Ортега-и-Гассет Х. Адам в раю // Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. - М., 1991. - С. 66.
4. Федоров В. В. Поэтический мир и творческое бытие. - Донецк: Кассиопея, 1998. - 78 с.
5. Федоров В. В. О природе поэтической реальности. - М.: Художественная литература, 1984. - 184 с.

УДК: 811.161.2:801.8

*Остроушко О. А.
(Кривий Ріг, Україна)*

ДИСКУРС ЗАМОВЛЯНЬ

*В статье рассматривается заговорный дискурс как особый тип коммуникативной деятельности человека. Исследуемый материал описывается с позиций антропоцентрического подхода к анализу языковых явлений. Характеризуются главные компоненты вербально-магического заговорного акта. **Ключевые слова:** коммуникативная деятельность, дискурс, вербально-магический заговорный акт.*

*The article deals with the discourse of charm exorcism as a type of human communicative activity. The investigated material is described from a position of anthropocentric approach to the analyses of language phenomena. The main components of magic charm exorcism's act are characterized. **Key words:** communicative activity, discourse, magic charm exorcism's act.*

У сучасній лінгвістиці провідним підходом до вивчення мови стає діяльнісний, що передбачає дослідження функціональних аспектів мовних одиниць, механізму діючої мовної системи з обов'язковим урахуванням змісту, умов, цілеспрямованості протікання
© Остроушко О. А., 2004

процесів мовлення, обов'язковий розгляд конситуативних чинників процесів спілкування [1, 8, 14, 16]. Акцентується генетична і функціональна пов'язаність мови й діяльності, підкреслюється той факт, що мова походить із діяльності, мовленнєва комунікація є особливим видом діяльності [2, 41-43]. Це спонукає лінгвістів до дослідження тексту, реального дискурсу, прагматичного виміру мови [3]. Актуальним є опис різних текстових типів (мовленнєвих жанрів), визначення їх комунікативно-прагматичних властивостей, взаємозв'язку екстралінгвістичних і власне мовних чинників у процесі їх створення й побутування. На сьогодні залишаються недостатньо описаними, зокрема, замовляння як один із типів текстів (дискурсів), які забезпечують комунікацію у магічно- релігійній сфері життя людей.

Наукове збирання і вивчення замовлянь почалося ще в XIX ст. Зроблено багато важливих і цікавих спостережень щодо генезису цього жанру народної творчості, особливостей поетики, структурних і граматичних особливостей заговірних текстів, співвідношення слова і дії у заговірних ритуалах (роботи О. Потебні, Ф. Зелінського, Н. Познанського, В. Петрова, О. Свиридова, О. Павлова, А. Астахової, М. Новикової, В. Ха- ритонової та ін.). Дослідники звертали увагу і на ряд екстралінгвістичних умов побутування замовлянь [4, 35,42-44; 5, 39; 6; 7, 80-81]. Але поки що немає цілісного опису комунікативної ситуації заговорювання, дискурсу замовлянь. Завданням цієї статті є опис замовлянь як своєрідного дискурсу (дискурсивної практики), характеристика складових вербально-магічного акту замовляння.

З'ясуємо ряд важливих теоретичних моментів. Замовляння як магічний дискурс розглядаються з позицій антропоцентризму. Цей підхід передбачає погляд на культурні факти з точки зору носія культури, що дозволяє говорити про магію як певний світогляд, світовідчуття, певний спосіб співжиття зі світом - це переживання життя, образно- емоційне сприйняття й відображення довкілля [8]. Магія - сфера сакрального, утаємниченого відчуття-розуміння світу. Замовляння складають важливу частину сакрального езотеричного досвіду народу. Ці тексти, що виникли тисячоліття тому, слід розглядати як яскраву словесну реалізацію, матеріальне втілення своєрідної світоглядної системи.

Під дискурсом (у вузькому значенні), услід за Н. Арутюновою, розуміємо зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними факторами; текст, узятий у процесуальному, подієвому аспекті [9, 136]. Дискурс - конкретний унікальний і неповторний процес породження чи сприйняття того чи іншого цілісного мовленнєвого відрізка (тексту). У широкому розумінні дискурс, або дискурсивна практика, - специфічний спосіб і правила організації мовленнєвої діяльності у певних типових ситуаціях; тип комунікативної діяльності; вияв комунікації в суспільстві; складна сукупність когнітивних, мовленнєво- мисленнєвих дій комунікантів та екстралінгвістичних умов їх взаємодії. У межах тієї чи іншої дискурсивної практики формуються різні мовленнєві жанри [1,137-138].

Комунікативний акт - конкретний процес комунікативної взаємодії мовців, результатом якого є дискурс (текст). Вербально-магічний акт замовляння - процес складної комунікативної взаємодії людей із використанням спеціальних текстів з метою досягати певної практичної мети, змінити в бажаному напрямку стан речей самим фактом здійснення дискурсу. В основі цього типу комунікації - особливе сприйняття мови, некон- венційне сприйняття мовного знака [8, 42].

Комунікація у дискурсивному просторі замовлянь - процес лінійний, односкерово- ний. Адресант у певній ситуації, формування якої зумовлено практичними погребами людини, використовує створені за допомогою засобів мовного коду повідомлення, щоб

самим фактом виголошення тексту спричинити певні зміни в перебігу подій, в навколишньому середовищі тощо. Зворотній зв'язок очікується у вигляді досягнення, отримання бажаної ситуації.

Адресат. М. Новикова, розглядаючи світоглядні засади замовлянь, говорить, що ці тексти репрезентують особливий тип спілкування з «Білим Світом» [10, 24]. Звичайно, замовляння є продуктом і виявом своєрідної світоглядної системи, але разом із тим спостереження доводять, що більшість замовлянь має конкретного адресата - у текстах наявна синтаксична конструкція звертання. Типовим є вживання звертань на початку тексту: «Добрідень тобі, вода Оляно!» [11, 87], «Ти, Зосиме! Святий пасічнику!» [12, 241], «Місяцю новенький» [11,19]. Отже, звертання виконують функцію встановлення контакту і водночас конкретизують, характеризують адресата завдяки різноманітним способам поширення.

Якщо текст не містить звертання, конкретна ситуація виконання магічного акту замовляння підказує адресата. Так, замовляння від зубного болю «Молодикрождається, на сей світ являється, мертвих людей питається: не болять у їх зуби? Нехай і у мене не болять: молитвяної, рожденної Пріски» [13, 74] адресують молодому місяцю: абсолютну більшість замовлянь цієї тематичної групи виголошують «на молодика», вийшовши на двір і ставши обличчям до місяця. Це пов'язано з рядом найдавніших світоглядних уявлень: ідеться про культ предків і про уявлення місяця, як володаря мертвих, посередника між мертвими й живими [10, 248; 14, 37-38, 80-81, 127-128].

Дискурс замовлянь сприймається як міжособистісне спілкування. Адресат уособлюється, мислиться істотою розумною. Адресати замовлянь - це одиниці соціального простору людини. Максимально чітка, деталізована характеристика адресата має на меті словесно підтвердити і посилити наявність і вияв його магічних якостей. Це є обґрунтуванням звернення до нього з певним проханням: бажані дії є виявом цих магічних властивостей. Відповідно, цілком органічними і логічно вмотивованими є паралелістичні конструкції, утворені за схемою «характеристика магічної сили - прохання»: «Вода Оляна, ти од Бога роздана, очищаєш ти луги-береги, каміння-креміння, очисти рабі Божій (ім'я) од напасті-нужди!» [11, 92]. Детальний перелік ознак адресата - а це, власне, його імена - є свідченням магічної сили мовця: знати ім'я означає мати владу над його носієм [14, 261-279].

У граничній перспективі замовляння виголошуються для людини, тієї особи, у якій виникла певна проблемна ситуація і яка намагається розв'язати її за допомогою засобів і прийомів магічного впливу. Ця людина є нададресатом замовлянь, тим, для кого говорять. Зрідка ім'я її вживається у функції звертання. Звичайно це непрямий додаток у синтаксичних бажальних чи спонукальних конструкціях:

«Щоб у раба Божого (ім'я) рожденного, молитвяного, хрещеного, щоб звих минався, і поміч мені од Господа Бога» [13, 33], «...щоб вони на мене, народженну, хрещену й молитвяну рабу Божу Марію, зубів і очей не витрищали, гніва в серці не маги, щоб усе поважали і в добрих мислях мали» [10, 193]. У такому разі певна магічна сила, до якої безпосередньо звертаються з проханням, наказом тощо, - це тільки виконавець магічних дій, той, до кого говорять.

Адресант. Мовець, та людина, що виголошує магічний текст, найчастіше є тільки посередником між особою, яка потребує магічної допомоги (назвемо цю особу замовником), і магічною істотою. Особи замовника і нададресата співпадають. І замовник, і сам мовець переконані в тому, що слово і дія при виголошенні магічного тексту тотожні. Ма

гічна комунікація є дієвим засобом досягнення певної практичної мети. Реалізує цю мету магічна сила, саме певна магічна істота є власне діячем, а мовець лише встановлює контакт, передає інформацію про бажане, є певною мірою своєрідним каналом комунікації.

Крім того, що дискурс замовлянь вимагає детальної характеристики адресата, слід максимально чітко й кількаразово вербалізувати бажання й прагнення, мету замовника. Через це тексти замовлянь, як правило, виголошуються тричі (зрідка - 9 або 12 разів), значна кількість текстів має складну структуру, у якій кожен із компонентів по-своєму виражає бажання людини.

Особа мовця максимально нівелюється. Підкреслюється лише його магічна відзначеність, знання магічних текстів і наближеність завдяки цьому до магічних сил. Від імені цих сил мовець і виступає: *«Я з словам, а Господь з поміччю»* [11, 21; 15, 34, 42], *«Не я помагаю, а Матір Божа помагає»* [13, 70].

Разом із тим, у багатьох ситуаціях мовцем є не просто знавець магічного тексту, а особа, що має ще ряд особливих ознак. Скажімо, грижу і гризь «загризають» тільки первістки - перші, найстарші діти в родині.

Повідомлення (власне текст). Магічний текст уявляється могутнім засобом впливу на довкілля, тому ставлення до нього особливе. Дослідники відзначають утаємниченість цього жанру народної творчості, недоступність його широкому загалу [10, 7]. Народною магічною традицією вважаються неприпустимими будь-які зміни в тексті замовляння, оскільки це може призвести до втрати ним магічної сили. Тому в дискурсі замовлянь тексти не створюються, а відтворюються. Стійкість структури й змісту заговорів є одним із показників вікової незмінності цих текстів, їх архаїчності. Але ця стійкість не є абсолютною. По-перше, дещо змінилося ставлення до тексту: практично зникло переконання, що замовляння втрачають магічну силу в устах того, хто повідомив його іншому [4, 35], але залишилася в силі засторога передавати текст лише від старшого молодшому, а не навпаки, запам'ятовувати замовляння з третього (часом - з першого) разу, не переписувати й не записувати. По-друге, передбачити структуру мовленнєвого компонента конкретного заговорного дискурсу навряд чи можливо. Залежно від ряду екстралінгвістичних умов може змінюватися обсяг і будова тексту замовляння [4, 42-44; 5,39].

Ставлення до дискурсу замовлянь у сучасному суспільстві має свої особливості. Науковий раціоналізм спричиняє погляд на замовляння як на пережитки магічно-релігійного світогляду, як на результат хибного у своїх вихідних принципах і за суттю сприйняття й відображення довкілля. Тим не менше і сьогодні заговорний дискурс живий, активно функціонує, набуваючи при цьому нових імен. Свідченням цього можуть бути рекламні оголошення такого плану: *«індивідуальній прием проводит известная знахарка и целительница Надежда», яка має здібності «в диагностике и лечении методом биоэнерго-информотерапии (!) заболеваний органов дыхания, сердечно-сосудистой системы и ор-ганов пищеварения»* [16,2]. На доказ загального визнання наводяться номери Атестаційно-експертного висновку УАНМ, спеціального дозволу і ліцензії Міністерства охорони здоров'я України. Ця частина рекламного тексту розрахована на тих, хто є прибічником наукового світогляду, хто вірить у безупинний поступ науки, відкриття нових форм енергії (*«біоенерго-»*), нових законів руху інформації, впливу її на людську свідомість (*«-информо-»*), створення на цій основі нових методів лікування порушень у роботі різних органів і систем організму (*«-терапия»*).

Подальший текст рекламного оголошення розрахований на тих людей, що, вірячи у прогрес науки, тим не менше переконані, що є велика сфера ще не пізаного наукою,

або й непізнанного взагалі: *«Всем (!) известно, что существует таинственный (!) по-сторонний мир, к которому официальная (!) медицина не имеет никакого отношения»* [16, 2]. Подібні декларації про те, що наука не здатна до вичерпного пізнання світу, що є області, недоступні для раціонального пізнання, - прикметна риса світогляду сучасної людини, людини постмодерністської доби, яка втратила беззастережну віру в наукову раціональність і загальну теорію прогресу [17; 18, 601-605].

Якщо на початку тексту вказувалося, що знахарка лікує особливим методом ряд хвороб, тепер вербалізується стародавнє уявлення хвороби як матеріальної сутності, яка «приходить», «насилається»: *«По мнению Надежды, большинство людей болеет и страдает из-за черного колдовства, зависти, злости и ревности окружающих»* [16, 2]. Лікування, відповідно, має бути спрямоване на причину, тим більше, що ця недуга, якщо не усунути причину, поширюється на дітей та онуків: *«С вас, ваших детей и внуков с помощью старинных (!) заговоров (!) и молитв (!) Надежда снимет порчу, сглаз, проклятая, наговоры, привороты и навсегда (!) оградит вас от воздействия черных сил (!)»* [16, 2]. Як бачимо, акцентується на тому, що використовуються «старішіє», «фамільніє» [16,2] тексти, а це значить, що вони відомі вже не одне століття, хоч і недоступні широкому загалу, і якщо все ще функціонують, значить, є ефективними. Використовуються цілителькою «заговори» і «молитви» - теж не випадкове поєднання. Церква не визнає і засуджує будь-яку магічну практику. Підкреслюючи те, що послугуються молитвами, надають «християнського», освяченого церквою звучання давнім ритуалам і текстам, тим більше що й самі заговорні тексти містять багато елементів християнської міфології [10, 293-299].

Дії знахарки спрямовані не тільки на усунення конкретної причини тієї чи іншої недуги, а й мають попереджувальний, охоронний характер, є оберегами: вони захищають назавжди (хоч мається на увазі «доти, доки амулет, талісман тощо, тобто предметне втілення магічних дій, перебуватиме з людиною») від можливої магічної шкоди.

Вербалізується також уявлення про те, що магічні дії не тільки шкодять здоров'ю людини, а й можуть бути причиною нещасливого особистого, сімейного життя, невдач, зокрема й у бізнесі (!): *«Придя к ней, вы узнаете, как избавиться от тяжелейших, годами мучивших заболеваний, восстановить половую активность, навсегда забыть об одиночестве, неустроенности, неудачах в любви и бизнесе»* [16, 2].

Підкреслюється ефективність впливу цілительки, при цьому повторюється теза про непізнанність суті процесу, результат характеризується як чудо: *«Только одному Провидению известен секрет (!) таинства (!), которое происходит в момент ритуала произнесения заговоров и фамильных молитв, в результате которого происходят невероятные (!) исцеления»* [16,2].

На доказ ефективності дій знахарки наводяться ряд листів-сповідей, в яких розповідається про конкретні випадки з життя людей. Загальна схема побудови цих текстів така: 1) розповідь про тривалі хвороби і невдачі - як правило, невдачі стають причинами хвороб і навпаки; негаразди раптово з'являються після певного контакту з якимись людьми, або взагалі зовсім несподівано, або тривають дуже довго; 2) візит до цілительки - випадковий, з недовірою, або за порадою когось, хто вже був на прийомі, але все одно без надії на те, що знахарка допоможе; 3) чудове зцілення за допомогою молитов і різних особливим чином підготовлених (тобто магічних, хоча це слово не вживається жодного разу) предметів: *«Дома продолжала пить с мужем воду, заряженную Надеждой»* [16, 2], *«Заговорила еще Надежда мужу защитный амулет на удачу и на здоровье»* [16,3].

У більшості випадків розповідається про причину хвороби: нею, як правило, були певні чаклунські дії, вроки, які давалися взнаки і через десятиліття, впливали на дітей. Зумовлювала ці шкідливі магічні впливи заздрість. Ця «порча» звичайно мала матеріальне, предметне втілення: *«Теряя от страха созиание, раскопала я землю на могиле и все нашла, о чем спасительница говорила [шматок весільного вбрання нареченої - О. О.]»* [16, 2], *«...обнаружила там [у подушці - О. О.] черные и красные нитки, слетенные в кольцо, и старинный, еще кованный гвоздь невероятных размеров и необычной формы»* [16, 3]. Як бачимо, давні магічні уявлення наявні у світогляді сучасної людини, хоча й не є визначальними. Тим не менше це зумовлює побутування замовлянь і досі.

Дискурс замовлянь ставить особливі вимоги й до манери виголошення тексту. Звичайно замовляння проговорюють пошепки, чітко вимовляючи усі слова. Значення має і темп мовлення. Наприклад, замовляння від гикавки слід говорити «на одному диханні».

Мова текстів замовлянь наскрізь символічна. Семантико-синтаксична структура цих текстів виявляє вплив трьох світоглядних систем: магічних доміфологічних уявлень, язичницької та християнської міфологій. Разом із тим на глибинному рівні замовляння є продуктом найдавнішого магічного світогляду [10, 199-306].

Контекст і ситуація. Невербальні компоненти спілкування. Власне текст замовляння постає центральною ланкою в заговірному дискурсі, хоча й не абсолютно визначальним. Текст, магічні предмети, виконувані при виголошенні заговору дії, час і місце виконання магічного акту - все це складає нерозкладну єдність.

Простір комунікації свідомо організується, причому існує, як правило, цілий ритуал підготовки необхідного невербального (предметного) компонента, що часом займає кілька діб [13, 7]. У цьому, на наш погляд, є глибокий смисл: за час такої тривалої підготовки людина осмислює, конкретизує бажання, перевіряє сама себе - чи дійсно потрібне магічне втручання. Це змушує проаналізувати зайвий раз свої емоції, осмислити суть проблеми, що допомагає певною мірою зняти емоційну напругу. Чітко визначаються час і місце виголошення замовлянь, дії, які має виконувати мовець.

Контакт. Замовляння, з одного боку, тісно пов'язані з щоденним життям людей, зумовлені різними практичними потребами. У той же час замовляння - явище, максимально відмежоване від побуту і, що дуже важливо, - від потоку побутового мовлення. Замовляння передбачають інший погляд на світ. Вербально-магічний заговірний акт сприймається як долучення до сфери застиш. Уявляється, що мовець за допомогою заговірного тексту вступає в контакт із певною магічною силою, а це передбачає відсторонення від щоденних турбот і побутового мовлення. Максимальна концентрація, зосередження на процесі заговорювання вимагається не тільки від мовця, а й від людини-об'єкта магічного впливу. Позначити перехід від буденного життя до ситуації застосування магічних прийомів призначені особливі елементи заговірного дискурсу - молитовний вступ і клішовані зачини замовлянь. Ці компоненти являють собою елемент вступної частини дискурсу замовлянь, етап підготовки до замовляння. Мовець готує оточуючий простір, читає молитву, намагається зосередитись, сконцентрувати увагу на виконуваних магічних діях. Власне, завдяки зачинам мовець встановлює контакт із магічною силою. Відповідно, знаком закінчення контакту служать спеціальні закріпки замовлянь. Відсутність подібних елементів вербальної частини магічного акту замовляння у численних фольклорних записах замовлянь не є, на наш погляд, свідченням їх відсутності у заговірному дискурсі.

Зворотній зв'язок у дискурсі замовлянь - це досягнення практичної мети. Реалізація задуманого є свідченням успішності магічної комунікації. Якщо бажане не здійснюється, значить, була допущена якась помилка в організації дискурсу, з'явився комунікативний шум. Причому ця помилка може стосуватися будь-якого елемента магічної структури. Наприклад, дискурс багатьох замовлянь передбачає присутність тільки мовця, утаємниченість, недоступність вербальню-магічного заговірному акту для стороннього спостерігача. Поява стороннього зводиться нанівець магічну силу і магічний вплив заговірному дискурсу (як приклад згадаймо епізод із повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»: коли Палатна виконувала магічний обряд, що мав допомогти їй мати дитину, випадковим свідком цього став Юра. Палагна була незадоволена й розсерджена, бо невчасна поява чоловіка перекреслила усі її старання).

Одним із видів комунікативного шуму в дискурсі замовлянь є інформативна недостатність. Особливо важливим це виявляється для лікувальних замовлянь. Через це типовими для подібних текстів є ряди однорідних членів речення на позначення частин тіла, звідки виганяється хвороба, ряди однорідних означень, які називають різні вияви, ознаки, якості хвороби. Часом подібні характеристики недуги досить чисельні й досягають кількох десятків. Наприклад, 26 означень, виражених прикметниками, характеризують переяк [15, 37-38], зокрема, такі елементи, як *«тракторний, автобусний, паровозний, мотоцикль, сроплановий, телевізорний»* [15, 38], а в іншому замовлянні цієї тематичної іртури структурно-сміслова частина, що виконує функцію характеристики хвороби, містить 88 елементів [11, 31-32].

Отже, вербально-магічні акти замовляння являють собою своєрідний тип дискурсу, кожен компонент якого має ряд особливих характеристик і особливі зв'язки з іншими компонентами. Власне адресант заговірному тексту, мовець, часто не є ініціатором вербально-магічного акту, а тільки виконавцем. Замовник же - особа, яка має потребу у здійсненні магічного впливу, - є, так би мовити, причиною і передумовою магічної комунікації і водночас нададресатом замовлянь: це той, для кого виголошують замовляння. Адресат - це найчастіше магічна сила, до якої звертається мовець з наказом чи проханням. У дискурсі замовлянь нерозривну єдність становлять текст, ритуальні дії, невербальні компоненти спілкування. Текст замовляння - особливим чином організоване повідомлення, що має магічну силу самим фактом свого виголошення змінити в бажаному напрямку хід подій. У сучасній суспільній свідомості ці тексти сприймаються як такі, що можуть активізувати не пізнані наукою види (типи) енергії і таким чином впливати на людину і довкілля. Тексти у дискурсі замовлянь символічно-образні, вони не створюються, а відтворюються. Ставлення до магічного тексту замовляння теж особливе: неприпустимі будь-які зміни в його структурі. Свідомо організується простір магічної комунікації. Для дискурсу замовлянь важливим є його відмежованість, відокремленість від щоденних побутових клопотів, від побутового мовлення. Це реалізується за допомогою комплексу ритуальних дій, зокрема й мовленнєвих, які передують проговорюванню власне тексту замовляння і завершують цей процес. Виголошення замовлянь вимагає особливого психічного й емоційного настрою. Зворотний зв'язок у заговірному дискурсі - це досягнення мети, задоволення практичної потреби, яка була причиною організації магічного впливу. Комунікативний шум - порушення будь-якої з вимог щодо того чи іншого компонента заговірному акту - спричиняє безуспішність і безрезультативність дискурсу замовляння.

Таким чином, дискурс замовлянь є своєрідним видом комунікації, виявляє особливу сферу функціонування мови. Подальше вивчення цього феномена сприятиме глибше

му усвідомленню мови як засобу психологічно-емоційного впливу на людину. Зокрема, у цьому плані цікавими будуть порівняльні дослідження дискурсів замовлянь і психотерапевтичної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. - К., 2004. - 344 с.
2. Общение. Текст. Высказывание. - М.: Наука, 1989. - 175 с.
3. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). - К., 1999. - 148 с.
4. Астахова А. А. Заговорное искусство на реке Пинега // Крестьянское искусство СССР. Искусство Севера. - Л.: Асабетіа, 1928. - Т. II. - С. 33-76.
5. Харитоновна В. И. Заговорно-заклинательная традиция: текст и заклинатель // Филологические науки. - 1990. - № 3. - С. 33-41.
6. Харитоновна В. И. Заговорно-заклинательный текст: композиционные основы, воздействие на пациента и заклинателя // Филологические науки. - 1991. - X» 5. - С. 45-54.
7. Малиновский Б. Магия, наука и религия: Пер. с англ. - М., 1998. - 304 с.
8. Остроушко О. А. Аспекти реалізації магичної функції мови // Мандрівець. - 2002. - №3.-С. 41-45.
9. Лингвистический энциклопедический словарь. - М.: Сов. энцикл., 1990. - 685 с.
10. Українські замовляння. - К.: Дніпро, 1993. - 308 с.
11. Словесна магія українців. - К.: Бібліотека українця, 1998. - 102 с.
12. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. -К.: Либідь, 1991. - 640 с.
13. Українські чари. - К.: Либідь, 1994. - 96 с.
14. Фрззер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии: Пер. с англ. - М., 1998.-784 с.
15. Вербальна магія українців. - К.: Бібліотека українця, 1998. - 98 с.
16. Здоровенькі були.-2003,-X“ 11.
17. Льюшина Е. Постмодернізм // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 1998. - № 4-5. -С. 249-251.
18. Постмодернізм. Энциклопедия. - Мн.: Интерпрессервис; Книжньш дом, 2001. — 1040 с.

УДК [821.112.2+821.111]-31 -05 5.2

*Колесниченко Н. Ю.
(Одеса, Україна)*

ГЕНДЕРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И ЖЕНСКИЙ РОМАН

У статті розглядаються невідповідності між основними напрямками гендерних досліджень, в яких, з одного боку, спостерігається тенденція встановити рівнозначність чоловічих і жіночих гендерних характеристик, і, з іншого боку, розглядається масова жіноча література «романс», у якій виділяються стереотипні погляди і цінності ролі жінки/чоловіка у суспільстві.

Ключові слова: гендер, стереотип, гендерні студії, жіночий роман, розжевий роман, © Колесниченко Н. Ю., 2004 34